

vise [ngn] vej; *r. filmu* vise en film; *termomeirs -a minus ðeiri gráði* termometret viser minus fire [grader]; *pulkstenis nærða pareizi* uret går ikke rigtigt; 2. (*liecinát*) vidne -de om, vise; 3. (*attçlot mákslá*) skildre -de; 3.: *r. gaismu/uguni lysje-ss* [for ngn]; 4. *sar.: es kádam -iðu* jeg skal lære ngn!
ráðitájl's -a 1. ophavsmand -manden, -mand; til; 2. *rel. skaber* -en, -et af
ráðitájl's m 1. (*mçraparát's*) -måler -en, -et, -meter -et, -mester; *spiediena r. trykmåler* -en, -et; 2. (*detala*) viser -en, -et, på; *minúðu r. minutviser* -en, -et, på; 3. (*saraksts*) fortegnelse -en, -et, over; 4. (*dati*) nøgletal pl.: der; (*rezultáts*) resultat -en, -et; *ekonomiskie* -i økonomiske nøgletal pl.: der
radniecig's 1. (*saistits ar radniecibu*) familiemæssig; -i *sakari* familiemæssige bånd; 2. (*tuvs*) beslægtet med, i slægt med

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
 8. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
 Århus 2001

SPROGHOLDNINGER HOS SØNDERJYSKE UNGE

Af Marie Maegaard (Københavns Universitet)

Indledning

Jeg har i forbindelse med mit speciale foretaget en undersøgelse af sprogbrug og sprogholdninger hos unge i omegnen af Tønder. I denne artikel vil jeg koncentrere mig om sprogholdningerne.

Jeg tror, at enhver der har været i Sønderjylland har oplevet, at der for mange sønderjyder er stærke holdninger forbundet med det at tale sønderjysk. Man får indtryk af, at de sønderjysktalende er stolte af deres lokale sprogbrug og ikke ønsker at tale det, de kalderrigsdansk. I udgangspunktet forventede jeg derfor et ganske andet resultat end f.eks. det Kristiansen (1999) fandt i Næstved, hvor de unge viste sig i grove træk *underbevidst* at vurdere københavnsk meget positivt, men når det kom til de *bevidste* holdninger, var de merenegative. Jeg regnede med, at der i Tønder ville være overensstemmelse mellem de bevidste og underbevidste holdninger, sådan at de unge i begge tilfælde ville vurdere sønderjysk positivt og københavnsk negativt.

Jeg har indsamlet to typer af holdningsdata. For det første har jeg foretaget interviews med fire unge sønderjysktalende gymnasieelever: Jens, Karen, Lars og Nanna, og for det andet har jeg gennemført dialektmasketest på Tønder Gymnasium og Tønder Tekniske Skole.

Interviewene

I interviewene giver tre af de fire unge: Nanna, Jens og Lars udtryk for en 'dobbelt' holdning som illustreres godt ved Nannas udtalelser. Ifølge Nanna er der en opdeling mellem sønderjysk og rigsdansk i sprogsamfundet. Som hun forklarer det, er der f.eks. en masse sønderjyske ord som 'rigsdanskerne' ikke forstår, 'men så fordi at at jeg har sådan jeg ved jeg er opvokset med at de siger det så ved jeg hvad det betyder men altså folk udefra ville aldrig nogensinde vide hvad det betød'. Nanna foretager ved formuleringen 'folk udefra' en klar opdeling imellem sønderjysktalende og andre. Hun forklarer, at sønderjysk er mere eller mindre uforståeligt for 'rigsdanskerne' og siger f.eks. om sine 'rigsdansk'-talende klassekammerater: 'Nogle af dem kan

Litteratur

- Allan, Robin et al. 1995. *Danish: A Comprehensive Grammar*. London: Routledge.
 Bruun, Erik (red.). 1995. *Dansk Sprogbrug*. 2. udg. København: Gyldendal.
 Cantell, Ilse. 1995. Målspråkets verbkonstruktioner i en tvåspråkig produktionsordbok. *LexicoNordica*, nr. 2: 19-32.
 Hansen, Erik. 1995. Kvalificeret bestemthed. *MUDS* 5. Aarhus Universitet: 106-114.
 Lamberth Nielsen, Jette. 1995. En syntaktisk og semantisk undersøgelse af præpositionen. *Odense Working Papers in Language and Communication*, nr. 9.
 Lomholt, K. 1995. *Latvieðu - dādu, dādu - latvieðu vārduca*. Rīga: Norden.
 Lomholt, K. 1997. *Dādu valodas gramatika*. Rīga: Atēna.
 Lyly, Erika. 1997. Om valet av preposition vid verbet forska. *Nordiska studier i lexikografi*, nr. 4: 275-284.
 Malmgren, Sven-Göran. 1995. Prepositionsfraser i tvåspråkiga ordböcker med svenska som källspråk: en undersökning och några förslag. *LexicoNordica*, nr. 2: 79-88.
 Pedersen, Karen Margrethe. 1995. Glad for, ked af og gal over - motiveret, men uforudsigelig præpositionsbrug. *MUDS* 5. Aarhus Universitet: 219-228.
 Wegener, Helle. 1995. Normalization and Valency in Automatic NLP. *Studies in Valency I*. Odense University Press: 63-86.

slet ikke forstå hvad vi siger'. De sønderjysktalende har altså et fællesskab som rigsdanskerne ikke er en del af.

De rigsdansktalende kan efter Nannas opfattelse godt høre når hun 'skifter fra sønderjysk til rigsdansk men samtidig med så kan de ikke skifte fra rigsdansk til sønderjysk fordi de de kan slet ikke'. Hun kommer ikke med nogen nærmere forklaring på, hvorfor de ikke kan, men der er tilsyneladende for hende en helt klar opdeling mellem hvem der kan tale sønderjysk, og hvem der ikke kan.

Nanna udtaler sig i interviewet om sin egen holdning til sønderjysk:

*INT: er der nogen fordomme om sprogene som du har bemærket.

*NAN: ja ja altså tit så tit så er det dem som som som er som har de der sjællandske forældre ikke også og som er som er opvokset her i Tønder men som egentlig ikke forstår sønderjysk altså der er nogle ting som de virkelig bare hvor de siger så kan de godt grine af os og sådan noget og sige nej prøv lige at snakke dansk eller sådan noget ikke også men de bor jo her nede i det her område så det er faktisk dem der ikke der ikke snakker rigtig dansk hvis man kan sige det.

*INT: ja.

*NAN: men vi altså der er da tit noget om det jeg vil da også nok sige det er da sådan jo mere sønderjysk du snakker jo mere bondsk lyder det også hvis man kan sige det altså der er sådan lidt bonde over det hvis man hvis man snakker sønderjysk synes jeg synes jeg selv altså.

*INT: er det noget du selv synes.

*NAN: ja.

I dette uddrag giver Nanna tilsyneladende udtryk for to modstridende synspunkter. Først fortæller hun om de rigsdansktalendes drillerier og nedgøren af dem, der taler sønderjysk, og hun slutter af med at sige, at det i virkeligheden er dem, der burde tale anderledes, og ikke de sønderjysktalende. Umiddelbart derefter erklærer hun imidlertid, at hun faktisk også selv synes, at der er 'noget om det', og at sønderjysk lyder bondsk.

Nannas udsagn vidner om en splittelse mellem på den ene side en trang til at præsentere sin sprogbrug - og dermed sig selv - i et positivt lys (ved at sige at det er de andre der er galt på den), og på den anden side en accept af den dominerende (jf. senere beskrivelse af de

underbevidste holdninger) negative holdning til hendes sprogbrug (ved at sige, at hun også selv mener, det lyder bondsk). Denne splittelse mener jeg egentlig betegnes bedre som en dobbeltholdning, hvor Nanna på den ene side synes at sønderjysk lyder bondsk, men samtidig mener, at man bør tale sønderjysk, når man bor i Sønderjylland.

Der er i og for sig ikke noget mærkeligt ved Nannas udsagn; det antyder bare, at de sønderjysktalende har problemer med på den ene side at føle sig knyttet til deres sønderjyske og gerne at ville bevare det og på den anden side alligevel at mene, at deres sprogbrug er bondsk og derfor ikke kan benyttes i mange sammenhænge.

Også Jens og Lars giver udtryk for denne dobbeltholdning, men det sker på en anden måde. Mens Nanna problematiserer fordommene over for sønderjysk, bagatelliserer drengene dem. De nævner begge, at de har oplevet mange fordomme, men 'sådan synes vi jo også om københavnere' og 'sådan skal det jo også være', som Jens siger. Drengene virker umiddelbart ret selvsikre mht. deres egen sprogbrug, og på spørgsmålet om, hvorvidt de negative reaktioner gør, at Lars ændrer sit sprog, svarer han 'nej nej det gør det i hvert fald overhovedet ikke'. Drengenes ikke-problematiserende holdning til fordommene omkring sproglig variation, svarer til hvad Kristiansen (1991) fandt hos sine mandlige informanter. Ifølge Kristiansen skal det tolkes som udtryk for, at:

[...] mænd er mere usikre på sig selv på det sproglige område end kvinder. De er mere tilbøjelige til at benægte eller bagatellisere problemer med sproglig norm og variation, og de søger at fremstå som mere sikre på sig selv. Men selvsikkerheden kan afsløres som overfladisk, nedenunder hersker usikkerheden. (1991:105)

Kristiansens argumentation bygger på *social identitetsteori* (se f.eks. Hogg og Abrams 1988). Drengene bagatelliserer altså begge problemerne ved andres fordomme om sønderjysk, men tager man dette som udtryk for en bagvedliggende sproglig usikkerhed, ser man hos dem den samme dobbeltholdning som hos Nanna; de ønsker på den ene side at bibeholde deres sønderjyske sprogbrug, men er samtidig præget af andres negative holdning til lokalpræg, som gør dem usikre i forhold til deres egen sprogbrug. Selv om det kommer til udtryk på forskellig måde hos Nanna, Jens og Lars, er der grundlæggende tale om det samme mønster.

Karen afviger såvel holdningsmæssigt som sprogbrugsmæssigt fra de tre andre, men det er ikke noget, jeg vil komme ind på her.

Dialektmasketesten

Forestillingen om, at der er tale om to markant forskellige varieteter, lader til at være en del af ideologien på stedet og at have stor betydning for sprogbrugernes selvforståelse. Det ville derfor være interessant at undersøge, hvad det er, man markerer ved at variere lokalpræget. Der er sandsynligvis knyttet forskellige værdier til de forskellige sprogbrug. Disse værdier kan belyses ved en dialektmasketest.

Dialektmasketesten går ud på, at man lader informanter lytte til sprogprøver med forskellig sprogbrug. I den udgave af testen, som jeg brugte, skal de for hver sprogprøve udfylde et skema hvor personen på båndet skal vurderes mht. forskellige personlighedstræk og uddannelsesniveau. Personlighedstrækkene er angivet på skalaer som f.eks. flink-usympatisk, intelligent-dum osv., og der er syv felter i hver skala. Én af pointerne ved testen er, at informanterne ikke får at vide, at det drejer sig om holdninger til sprogbrug; de får bare at vide at testen er et led i en undersøgelse, men ikke hvad det er der undersøges. Tanken er så, at de uden at vide det stort set vil reagere på sprogbrugen alene, fordi alle andre variable forsøges holdt konstante. Derfor var alle sprogprøverne i testen indtalt af piger i alderen 16-18 år som gik i gymnasiet, og jeg udvalgte forholdsvis indholdsneutrale passager fra de optagelser jeg havde med dem. Jeg benyttede fire forskellige former for sprogbrug, og jeg havde to sprogprøver med hver sprogbrug for at gøre fortolkningen af resultatet mere velfunderet. De fire sprogbrugstyper er: Lokalt sønderjysk, regionalt sønderjysk, koldingensisk og københavnsk. De to københavnske kan inddeles i en forholdsvis moderne københavnsk og en forholdsvis konservativ københavnsk. De sønderjyske og københavnske sprogprøver er medtaget fordi jeg ønskede at undersøge forholdet mellem det lokale og det københavnske. Samtidig mente jeg, det var interessant at se på, om de sønderjyske unge måske orienterede sig mod en større jysk norm i stedet for den københavnske. Derfor medtog jeg de koldingensiske sprogprøver. De fire sønderjyske sprogprøver er med Nanna og Karen, som altså hver indgår med to typer sprogbrug. Dette medvirker til yderligere at eliminere betydningen af andre faktorer end sprogbrugen for informanternes vurdering. Sprogprøverne er alle ca. 20 sekunder lange, og de blev afspillet i rækkefølgen: (1) københavnsk, (2) koldingensisk, (3) regionalt sønderjysk (Karen), (4) lokalt sønderjysk (Nanna), (5) regionalt sønderjysk (Nanna), (6) lokalt sønderjysk (Karen), (7) koldingensisk og (8) københavnsk.

Skemaet i figur 1 giver et overblik over sprogprøvernes placering i forhold til hinanden, som de er vurderet af samtlige informanter. Jeg har frasorteret de koldingensiske sprogprøver, fordi de forvirrer billedet, og jeg vil ikke komme ind på deres placering i denne artikel. Figuren

viser rækkefølgen for vurderingen af sprogprøverne på hver af de otte personlighedsskalaer og på uddannelsesniveau hvor den mest positive vurdering er til venstre, mens den mest negative er til højre.

Vurderingstræk									
Intelligent	8	1	**	5	3	**	6	**	4
Ambitiøs	1	8		3	5	*	6		4
Effektiv	8	5		1	3	*	6	**	4
Selvsikker	8	**	1	5	3		6		4
Interessant	8	**	5	3	1		6	**	4
Ligefrem	8		4	1	6		3		5
Flink	1	5		8	3	*	4		6
Pålidelig	8	1		5	3	**	4		6
Uddannelse	8	1	**	3	5	**	6		4

* p < .05 ** p < .01

Figur 1. Placering af sprogprøverne i rækkefølge efter vurdering foretaget af samtlige informanter.

Her og i de øvrige skemaer angiver * og **, at der er signifikant forskel på hhv. 0,05-niveau og 0,01-niveau. De fire øverste skalaer er *kompetenceskalaer*, mens de fire nederste er *socialitetsskalaer*. Dette er en klassisk skelnen (jf. f.eks. Giles og Coupland 1991), men den er muligvis ikke så hensigtsmæssig (jf. Kristiansen 1999). Dette vil jeg dog ikke diskutere her.

Sprogprøverne grupperer sig på flere af skalaerne efter mønsteret: Københavnsk > regionalt sønderjysk > lokalt sønderjysk. Dette er tilfældet på tre ud af de fire kompetenceskalaer og på *pålidelig-upålidelig*-skalaen. Men man kan ikke tage rækkefølgen alvorligt, medmindre der er signifikante forskelle mellem vurderingerne. F.eks. er der på *selvsikker-usikker*-skalaen ikke signifikant forskel på vurderingen af sprogprøve 1 og 5, 1 og 3, 1 og 6, men der er på 1 og 4. Dvs. at man ikke kan afvise, at det er tilfældigt, at 1 ligger højere end 5, 3 og 6 på ranglisten. Det interessante er altså at se på de steder, hvor der er signifikans.

Noget af det første, der springer i øjnene, er placeringen af sprogprøve 8, moderne københavnsk. Den vurderes højest på alle skalaer, bortset fra to, men på disse to skalaer er det ikke signifikant, at den ikke ligger højest. Nr. 8 ligger altså altid i topgruppen. Hun vurderes som signifikant mere effektiv, selvsikker og interessant end alle de andre, og hun vurderes højere mht. uddannelse. Sammen med den anden københavner, nr. 1, vurderes hun desuden som mere intelligent. De to lokale sprogprøver vurderes tilsvarende negativt. Nr. 4 vurderes signifikant

mindre intelligent, effektiv og interessant end alle de andre, og sammen med nr. 6 vurderes hun tillige mindre ambitiøs, flink og pålidelig og på lavere uddannelsesniveau. Nr. 4 er altså altid i bundgruppen. De regionale sprogprøver placerer sig i midtergruppen på alle skalaer. Der tegner sig et meget tydeligt billede af en positiv holdning til københavnsk, specielt moderne københavnsk, og en mere negativ holdning til lokal sprogbrug.

Rækkefølgen på de fire kompetenceskalaer er meget ensartet. Det er derfor oplagt at slå dem sammen for at få et samlet billede af vurderingen i denne dimension. Gør man det, fås rækkefølgen i figur 2.

Kompetence	8	**	1	**	5	3	**	6	**	4
------------	---	----	---	----	---	---	----	---	----	---

Figur 2. Placering af sprogprøverne i rækkefølge efter vurdering mht. kompetence foretaget af samtlige informanter.

Her ses mønsteret endnu klarere. Der skelnes mellem den moderne og den konservativt københavnske sprogprøve, mellem københavnsk og regionalt sønderjysk, mellem regionalt og lokalt sønderjysk og mellem de to lokale sprogprøver.

Den høje placering af sprogprøve 1 og 8, specielt på kompetenceskalaerne, kunne tyde på at de af informanterne opfattes som standardsprog. Hvis man ser sprogprøve 8 som repræsentant for moderne københavnsk sprogbrug, kan man altså sige, at moderne københavnsk vurderes meget højt af de sønderjyske gymnasieelever. Deres placeringer viser, at de forbinder det med positive værdier både inden for kompetence- og socialitetsdimensionen. Sprogprøve 1 vurderes som nævnt også på visse skalaer signifikant højere end alle de andre ikke-københavnske. Jeg mener, at er grund til at antage, at mens nr. 1 for eleverne repræsenterer et ældre standardsprog, så repræsenterer nr. 8 et yngre. Den mere detaljerede argumentation for dette hænger sammen med en anden inddeling af skalaerne, end den der udelukkende bygger på kompetence og socialitet (jf. Kristiansen 1999 og Maegaard 2000).

Placeringen af de regionale sprogprøver, nr. 3 og nr. 5, er meget ensartet. De placerer sig omkring midten mht. alle personlighedstrækkene, bortset fra ligefremhed, men her er der netop ikke tale om en signifikant lav placering.

De to lokale sprogprøver, nr. 4 og nr. 6, vurderes næsten altid lavest. På *interessant-kedelig*-skalaen vurderes kun nr. 4 signifikant lavere end resten, mens nr. 6 tilhører midtergruppen. De eneste øvrige skalaer, hvor nr. 4 og nr. 6 ikke er i bund, er skalaerne

selvsikker-usikker og *ligefrem-reserveret*, hvor sprogprøverne er mere blandede, men her er der ingen signifikante forskelle mellem vurderingerne af nr. 4 og nr. 6 og de andre. Sprogprøverne nr. 4 og nr. 6 vurderes altså ikke signifikant anderledes end alle andre på disse skalaer (bortset fra nr. 8 på selvsikkerhedsskalaen), men dette kan være interessant i sig selv, eftersom de ligger signifikant lavest på alle andre skalaer. Intuitivt svarer det til visse fordomme om dialekttalende, at det netop er mht. ligefremhed og selvsikkerhed at de lokale prøver ikke ligger lavest. Det svarer også til Pedersens (1986) sammenfatning af sine informanternes beskrivelse af den dialekttalende, som 'bondsk og ligefrem'.

At sprogprøve 4 tre steder vurderes signifikant lavere end nr. 6, kan skyldes forskellige ting. En oplagt mulighed er, at sprogborgen er forskellig, og at nr. 4 simpelthen er mere lokalpræget end nr. 6. Men det er, så vidt min fonetiske analyse af sprogprøverne viser, ikke tilfældet. Det virker i dette tilfælde sandsynligt, at indholdet har haft indflydelse på placeringen, men jeg vil ikke gennemgå baggrunden for denne antagelse her.

For at belyse forholdet mellem på den ene side informanternes vurdering af sprogprøverne mht. personlighedstræk og uddannelse, og på den anden side deres opfattelse af sprogprøverne sprogligt set, foretog jeg, hvad jeg har kaldt en *sproglig vurderingstest*. Testen blev udført efter dialektmasketesten, for ved denne test er eleverne klar over, at det drejer sig om at vurdere forskellig sprogbrug. I den sproglige vurderingstest har eleverne vurderet sprogprøve 3, 4, 5 og 6's placering mellem sønderjysk og rigsdansk. Sprogprøverne placeres her som i figur 3.

Rigsdansk	5	**	3	**	4	6	Sønderjysk
-----------	---	----	---	----	---	---	------------

Figur 3. Placering af sprogprøve 3, 4, 5 og 6 efter sproglig vurdering foretaget af samtlige informanter.

Her er de signifikante forskelle så markante, at den observerede signifikans var helt nede på 0,0000; dvs. den kunne ikke måles med de fire decimaler, som statistikprogrammet SPSS benytter. Der er altså markant forskel på vurderingen af nr. 5 og nr. 3, og på vurderingen af nr. 3 og nr. 4, men *ikke* på vurderingen af nr. 4 og nr. 6. De to lokale sprogprøver opfattes altså ikke som sprogligt forskellige på denne skala. Denne placering af sprogprøverne svarer fuldstændig til den fonetiske analyse, jeg har foretaget, og det viser altså at informanterne sagtens kan høre forskel på de forskellige sprogbrug. Derfor virker det heller ikke usandsynligt, at det faktisk er

de sproglige forskelle, de har reageret på.

Forskelle mellem by og land

Den statistiske test viser, at elever, som er opvokset på landet, på visse punkter vurderer sprogprøverne anderledes, end elever som er opvokset i byen. Det viser sig dog ved nærmere analyse, at det ikke drejer sig om at de to grupper har forskellig rækkefølge af sprogprøverne, men om at de udfylder skemaerne forskelligt.

Rækkefølgerne er stort set ens for de to grupper, men landelevernes vurderinger ligger alle forholdsvis tæt på midten, mens byelevernes dækker en større del af skalaen; de er altså både mere positive og mere negative end landeleverne. Det er dette forhold der gør, at der ser ud til at være forskel på vurderingerne.

Dette kan forklares gennem social identitetsteori ved accentuerings-effekten. Der er nemlig en tendens til, at accentueringen er mere udtalt, når kategoriseringen er vigtig for individet (Hogg og Abrams 1988:20). Man kan med andre ord opfatte byelevernes markante vurderinger som udslag af, at det er vigtigt for dem at markere et positivt syn på københavnsk og et negativt på lokalt sønderjysk. De tager afstand fra den lokalt sønderjyske sprogbrug og tilslutter sig den københavnske. Dette er knap så vigtigt for landeleverne, som dog vurderer sprogbrugen på samme måde, men ikke lige så udtalt (se Maegaard 2000 for en mere grundig behandling af dette tema).

Nannas og Karens dobbelte personligheder

En af pointerne med dialektmasketesten var, at det var de samme to piger, Nanna og Karen, der talte på fire af sprogprøverne. De samme to personer er altså blevet vurderet to gange hver. Forskellene på vurderingerne, når den samme person taler hhv. regionalt og lokalt sønderjysk, fremgår af figur 4, hvor signifikansen er markeret med * og ** lige som i de andre skemaer. Om alle forskellene gælder det, at den regionale sprogbrug vurderes højere end den lokale.

	Nanna (4 og 5)	Karen (3 og 6)
Intelligent	**	**
Ambitiøs	**	**
Effektiv	**	*
Selvsikker		
Interessant	**	**
Ligefrem		

Flink	**	**
Pålidelig	**	**
Uddannelse	**	**
Kompetence	**	**
Socialitet	**	**
Generel	**	**

Figur 4. Forskelle mellem vurderingerne af Nanna og Karen på hhv. de regionalt og lokalt sønderjyske sprogprøver.

Nanna (4 og 5) og Karen (3 og 6) vurderes klart forskelligt når de taler hhv. lokalt og regionalt. De eneste vurderingsskalaer, dette ikke gælder for, er *ligefrem-reserveret* og *selvsikker-usikker*.

Skemaet gengiver egentlig bare en del af resultaterne fra figur 1 på en ny måde. Jeg har medtaget det for at tydeliggøre, hvor forskelligt Nanna og Karen opfattes, alt efter hvordan de taler. Skemaet taler sit eget tydelige sprog, og jeg mener ikke, der er grund til at tvivle på resultaterne, når de er så klare, som de er. Nanna og Karen opfattes helt klart som mere intelligente, ambitiøse, effektive, interessante, flinke, pålidelige og med højere uddannelse, når de taler regionalt, end når de taler lokalt. Da jeg foretog testen, blev eleverne hver gang meget overraskede, når de fik at vide, at det var de samme personer, der talte flere gange. De troede simpelthen ikke på det og bad om at høre båndet igen.

Når det er sådan, man vurderer andre, der taler hhv. lokalt og regionalt sønderjysk, så er det ikke mærkeligt, at den lokale sprogbrug uddør. Det er naturligt, at man ikke ønsker at tale på en måde, som gør, at man opfattes negativt, når man kan tale på en måde, der ikke gør. Dette er ikke et nyt resultat i dansk dialektforskning, men det fremstår her meget tydeligt og med brug af en rigtig *matched guise*, hvor det faktisk er de samme personer, der vurderes flere gange, med både en standardnær og -fjern sprogbrug.

Konklusion

Resultaterne adskiller sig fra mange andre ved, at der tilsyneladende er lige så markante forskelle på vurderingerne i socialitets- som i kompetencedimensionen. Det er ikke sådan, at den lokale sprogbrug forbindes med sociale kvaliteter, som det f.eks. var tilfældet i Pedersen (1986). Den lokale sprogbrug vurderes tværtimod lavest i begge dimensioner. Dette kan man muligvis tolke som udtryk for en generel udvikling, der går mod en mere positiv vurdering af københavnsk standardsprog og samtidig en mere negativ vurdering af lokalpræget sprogbrug.

Dialektmasketesten har klarlagt en del af den dobbelthed, jeg så i især tre af

informanternes udtalelser i interviewet. Det ses tydeligt, at lokalsproget vurderes lavt, mens det regionale vurderes højere og københavnsk højest. Det bemærkelsesværdige er, at de sønderjysktalende også selv vurderer det sådan, og det er et nedslående resultat.

Det lader til, at det er de underbevidste holdninger, der er kommet til udtryk i dialektmasketesten. Disse stemmer således overens med en del af dem der kom frem i interviewet, som den ene del af den omtalte dobbelthed. Jeg antager på linie med Kristiansen (1991), at der er en sammenhæng mellem de underbevidste sprogholdninger og sprogforandring. I dette tilfælde vil det sige, at lokalpræget fortsat er på retur blandt unge i Sønderjylland, og at københavnsk måske kommer til at spille en større rolle. Der er således tegn på, at det sønderjyske sprogsamfund er et sprogsamfund, som er under opløsning i det større standardsproglige samfund, hvis normidealer har stor indvirkning.

Litteratur

- Hogg, Michael A. og Dominic Abrams. 1988. *Social Identifications. A social psychology of intergroup relations and group processes*. London: Routledge.
- Giles, Howard og Nikolas Coupland. 1991. *Language: Contexts and Consequences*. Milton Keynes: Open University Press.
- Kristiansen, Tore. 1991. *Sproglige normidealer på Næstvedegnen. Kvantitative sprogholdningsundersøgelser*. Upubliceret ph.d.-afhandling. Københavns Universitet.
- Kristiansen, Tore. 1999. Unge sprogholdninger i Næstved 89 og 98. *Danske folkemål*. Bd. 41:139-162.
- Maegaard, Marie. 2000. *'Jeg er da stolt af, at jeg er sønderjyde - altså sådan forholdsvis'*. Upubliceret specialeafhandling. Københavns Universitet.
- Pedersen, Inge Lise. 1986. Bondsk og ligefrem eller moderne og byagtig. En undersøgelse af holdninger til dialekt og dialekttalende på Fyn. *Danske folkemål*. Bd. 28:11-39.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
8. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 2001

HJEMLANDET SOM EN MULIG KONTEKST - EN DISKURSANALYTISK TILGANG TIL NATIONAL IDENTITET

Af Jon Milner (Danmarks Pædagogiske Universitet)

Indledning

Som en del af mit ph.d.-projekt, der handler om etik, diskursanalyse og national identitet, indsamlede jeg i januar-februar 1999 alle de tekster som lærerne i en sjette klasse i en københavnsk folkeskole brugte som undervisningsmateriale. Indsamlingen foregik i samtlige fag, undtagen i gymnastik hvor der ikke bruges mange tekster. En tekst, som i min sammenhæng er interessant, bærer titlen *Kristendom 6. Grundbog* og er skrevet af Jens Jørgen Nygaard (1988), Gyldendal Undervisning. Jeg vil i denne artikel give en beskrivelse og en analyse af excerpter af denne tekst i lyset af Michael Billigs begreb "banal nationalism" (1995). Men først vil jeg fremsætte en i denne sammenhæng central påstand. Dernæst vil jeg kort gøre rede for tre centrale teoretiske aksiomer, nemlig henholdsvis begreberne 'nation', 'identitet' og 'diskurs'.

Banal nationalism

En undervisningsbog som *Kristendom 6* kan næppe sælges i et andet land end netop Danmark - selv om den blev oversat til dette pågældende lands sprog. Ikke engang i lande (nation-stater) som Island eller Norge der ikke alene kan tænkes at have kristendom som skolefag, men også at have det i den særlige lutheransk reformerede version der er officiel statsreligion i Danmark, idet indbyggerne i disse områder sådan set ikke havde noget valg i 1530'erne, da protestantismen blev indført "oppefra".

Kristendom 6 trækker på nationale diskurser der gør at det ikke er en tilfældig kristendomsbog, men netop en tekstbog til brug i Danmark. Min vinkel i dette oplæg er at fremlæse de små og store sproglige og billedlige størrelser der gør, at teksten på ubevidst, eller "banal", vis er med til at reproducere en national (dansk) identitet. Som Billig udtrykker det, er der en konstant "Flagging of the homeland" på spil.

For at klargøre det videnskabsparadigmatiske ståsted vil jeg kort nævne tre vigtige teoretiske aksiomer der danner grundlag for argumentationen i denne artikel. Det første aksiom